

Felméri Lajos

A kolozsvári egyetem pedagógiatanára fontos szerepet játszott az atlétika, az iskolai testnevelés fejlődésében, a Kolozsvári Atlétikai Club alapításában. Munkássága révén a magyar atlétika fejlődésének jeles személyiségeként tartják számon a mai napig.

Felméri Lajos 1840. szeptember 29-én született Székelyudvarhelyen. A helyi református kollégiumban tanult, majd ugyanitt kétéves filozófia-tanfolyamot végzett. Sárospatakon, majd a budapesti egyetemen folytatta tanulmányait, majd 1866-ban angliai és skóciai tanulmányúton vett részt, ezután pedig németországi – a jénai, a heidelbergi és a tübingeni – egyetemeken filozófia és esztétika előadásokat hallgatott. Hazatérve, 1868-tól a sárospataki főiskolán bölcsészeti tárgyakat tanított.

Az 1872-ben alapított kolozsvári egyetem bölcsészeti karának pedagógiatanára lett, az első kolozsvári pedagógiaprofesszorként tartják számon. 1879-ben állami megbízásból angliai tanulmányúton vett részt, az angol közoktatási rendszert vizsgálta. Hazatérve, tapasztalatait összefoglalta *Az iskolázás jelene Angolországban* című kétkötetes munkájában, e kiváló alkotásáért akadémiai kitüntetésben is részesült.

Munkája egyik fejezete a testnevelés kérdésével foglalkozik. Íme néhány gondolat *A fizikai nevelés, játéka, atletika, kézimunka* című fejezetből:

„Az angolok a férfias időtöltést és játékot századok óta nemcsak illőnek, hanem szükségesnek is tartották. Tapasztalásból tanulták meg, hogy a kereskedősegéd, ki naponta néhány órát testgyakorlatokra szentel, kétszerte több munkát végez és sokszorta több erkölcsi erőt bír kifejezni, s hogy az a tanuló, ki a nappalnak csak egy részét tölti a könyvek mellett s más részét üdítő játékra használja, sokkal gyorsabban halad, mint aki egész nap a könyvek mellett penészedik. Kiszámították, hogy az atletikai gyakorlatok által előhozott erő megfelel a nemzet egyhatoda által produkált munkának...”

Meglepőnek tűnik a fenti gondolat, ha a mai hazai oktatás szemszögéből vizsgáljuk. Akkor, amikor egy kisdíák táskája több kiló, amikor a gyermekeknek és fiataloknak alig van idejük sportolni, amikor az iskola után egy diák késő estig tanul és készül a következő iskolai napra, hol van idő arra, hogy legalább 3-4 órát sportolhasson, játszhasson, levegőn legyen, vagy netán csak sétáljon.

„A játék és munka olyforma viszonyban vannak a tanulókkal, mint lézésben a be- és kilehelés. A játéktér födetlen iskola, a játék a tanulóknak iskolán

kívüli élete (out-door life), melyet szintúgy szabályoznak az íratlan (szokás) és írott törvények, mint az iskolai munkát. Akárhány szülő van, ki midőn Etonba vagy Harrowba viszi fiát, mindenekelőtt a játéktért veszi szemügyre. A játékok királya, a cricket, nagy testi és lelki erőfeszítést kíván. Bámulatorosan edzi az izmokat, ezzel sokat ad a nemzeti erőhöz és egészséghez.”

1879-ben Felméri egy – akkor még angol – sportra figyelt fel: a labdarúgásra. „A cricket után mindjárt a kirugólabda (football) következik, mert ez is a legnagyobb mértékben fejleszti az életben leghasznosabb szellemi tulajdonságokat: a bátorságot, hidegvérűséget, önzetlenséget és lélekjelenlétet. E játékban is igen sok az észí elem. Tekintélyes orvosok állítása szerint a kitűnő football-játékosok inkább boldogulnak az életbe, mint a könyvbúvó (bookish) és az iskolai jutalomnyertes ifjak (prizemen).”

Hetente olvashatunk az újságban a verekedésekről, az iskolák körüli és iskolán belüli erőszakos cselekedetekről, a fiatalok által elkövetett bűncselekményekről. Íme milyen megfigyelést tett Felméri a 150 évvel ezelőtti angliai helyzetről:

„Ha a játék nincs kellően szervezve, a legnagyobb rendetlenségek fordulhatnak elő az iskolában. Marlborough collegeről volt följegyezve, hogy a negyvenes években még a játékok nem voltak rendszeresítve, a növendékek a tanórák végeztével csapatokra oszolva guerillaharcot folytattak a szomszéd farmerek és mások ellen. Ez még szerencsés eset a következőhöz képest. Chadwick említi egy felolvasásban, hogy egy népiskola előjárósága a fizikai nevelést szükségtelennek találván, a tornamestert elbocsátotta. Az eredmény az lett, hogy a fiúk testileg ingerlékenyekké váltak, ami nagy lelki ingerültségbe csapott át. A dulakodásnak, birkózásnak, ablaktörésnek, a lázadásoknak és csatapatéknak nem volt vége-hossza, úgy hogy rövid fél hónap alatt 200 fontnyinál többre ment az így okozott kár. Az igazgató elsőben az intésből fogott ki, majd a vesszőzésbe fáradt bele s a dolog vége az lett, hogy a tornamestert visszahívták s a rendszeres testgyakorlatokkal együtt megszűnt minden lázadás és rendetlenség.”

Meglepő? Igen, ha arra gondolunk, hogy napjainkban óriási anyagi befektetésekkel próbálják a fiatalok körében a drogozást, a verekedéseket visszafogni.

Felméri már fiatal korától szerette a sportot, atletizált, télen korcsolyázott, sokat sétált és labdázott. Nem szerette a tornát, viszont elkötelezte magát a játékok mellett. Reformjai megváltoztatták a testgyakorlatok oktatását, munkásságának eredményeként megjelent az iskolai testgyakorlatok között az atlétika, télen a korcsolyázás, népszerűek lettek a kirándulások különböző formái, illetve megjelentek az iskolai játszó-társaságok. Rendszeresen küldtek külföldi

tanulmányutakra tornatanítókat, akiknek így lehetőségük volt megfigyelni, hogy Európa más társadalmaiban milyen módszereket használtak a fiatalok testi nevelésében.

Felméri Lajos több cikkében, felszólalásában a sportot, az atlétikát népszerűsítette. Fontos szerepet játszott a Kolozsvári Atlétikai Club megalakulásában: ő vezette azt a csoportot, mely 1884-re elkészítette az új egyesület tervezett működési alapszabályát, a klub választmányi és becsületbíróági tagja volt. Az 1888-as közgyűlésen figyelmeztetett, hogy „az erkölcsi vonások kifejtése a különböző nemzeteknél eleitől fogva karöltve jár a testi neveléssel... És ma hol találjuk az erkölcsi nevelés palesztráját? Azokban a szerény egyletekben, melyeket athletikai cluboknak nevezünk. Rájok annál nagyobb szüksége van ifjúságunknak, minél inkább tapasztaljuk azt, hogy kis nemzet létünkre csak úgy számíthatunk fennmaradásra, ha ifjúságunk szert tesz azokra a férfias jellemvonásokra, melyek nélkül sem a mívelt nemzetek nagy versenyében, sem a hazában élő nemzetiségek közepette diadalra nem juthat.”

Elgondoztató mondatok. Mintha ma is ugyanúgy érvényesek lennének, mint 125 évvel ezelőtt. Ő pedig már akkor belátta, hogy az ifjúság nevelését milyen pillérekre kell támasztani. Igazi sportbarát volt, és nemcsak tollal buzdított, hanem cselekedett is: megalakította a *Kolozsvári Labdázó Kört*. Kuszko István, a KAC titkára, ekképp mesélt az eseményekről:

„Párheti fáradtságos munka, utánjárás után június hó elején igen szép labdázó kört alakított. Ma már közel ötvenen vannak, kik minden hétfőn, szerdán, szombaton, többször még más napokon is kedvelten űzik a labdázás sportját az e célra kibérelt Bánffy-kertben. A kör mindjárt megalakulásakor szövegezte és jóváhagyta alapszabályait:

1. § Nem szabad érzékenykedni.
2. § Nem szabad az illem szabályai ellen vétetni.
3. § Az igazgatók ítéletében meg kell nyugodni.”

Felméri Lajos fiatalon, vérmérgezésben hunyt el 1894. május 22-én, kevéssel az után, hogy az 1894/95-ös tanévre az egyetem rektorává választották. Korai halála számos tervét, megkezdett munkáját félbeszakította. A Házsongárdi temetőben nyugszik, sírköve sajnos évek óta le van döntve, remélhetőleg nemsokára sor kerül restaurálására. Munkássága és sikerei révén a kolozsvári sporttörténet örökre megőrzi nevét.

Killyéni András